Obsah

Úvodní slovo 9

ČÁST A. OBECNĚ O SOCIÁLNÍM ZABEZPEČENÍ 11

Kapitola 1. Pojmy v sociálním zabezpečení 11

1.1 Pojem „sociální zabezpečení“ 11
1.2 Pojem sociálního pojištění 13
1.3 Pojem sociální zaopatření 14
1.4 Pojem sociální pomoc 15
1.5 Pojmy sociální péče a sociální služby 15
1.6 Pojem sociální politika 16

Kapitola 2. Geneze systémů sociálního zabezpečení 17

2.1 Kořeny sociálního zabezpečení 17
2.2 Středověké přístupy 17
2.3 Počátky soudobého sociálního zabezpečení 18
2.4 Vznik a hlavní etapy vývoje institucí sociálního zabezpečení na území bývalého Československa 21
2.4.1 Chudinská péče 21
2.4.2 Vzájemné podpůrné organizace 21
2.4.3 Zabezpečení státních a veřejných zaměstnanců 22
2.4.4 Vznik sociálního pojištění (1888) 22
2.4.5 Po první světové válce 23
2.4.6 Národní pojištění 23
2.4.7 Reformy sociálního zabezpečení v letech 1950 až 1956 23
2.4.8 Reformy sociálního zabezpečení z roku 1964 24
2.4.9 Reformy sedmdesátých a osmdesátých let 24
2.4.10 První kroky sametové revoluce 25

Kapitola 3. Koncepce sociálního zabezpečení 26

3.1 Vývoj ekonomických přístupů k sociálnímu zabezpečení 26
3.2 Filosofické přístupy 28
3.3 Právní přístupy 28

Kapitola 4. Sociologie sociálního zabezpečení 32

4.1 Vnitřní činitelé 32
4.1.1 Demografický faktor 32
4.1.2 Ekonomický faktor 33
4.1.3 Politický faktor 34
4.2 Vnější činitelé 36
4.3 Historická analýza institucionálního vývoje 37

Kapitola 5. Mezinárodní organizace činné v sociálním zabezpečení 40

5.1 Mezinárodní vládní organizace 40
5.1.1 Systém Organizace spojených národů (OSN) 40
5.1.2 Mezinárodní organizace práce - MOP (ILO, BIT) 40

5.1.3 Rada Evropy 42
5.1.4 Evropské společenství 43
5.1.5 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) 44
5.2. Mezinárodní nevládní organizace 44
5.2.1 Mezinárodní asociace sociálního zabezpečení (MASZ) 44
5.2.2 Jiné nevládní organizace 47

Kapitola 6. Trendy ve vývoji sociálního zabezpečení 48

6.1 Úsilí o univerzalitu sociálního zabezpečení 48
6.2 Úsilí o komplexnost sociálního zabezpečení 49
6.3 Úsilí o uniformitu sociálního zabezpečení 50
6.4 Úsilí o přijatelnost a přiměřenost (akceptabilitu) v sociálním zabezpečení 52
6.5 Úsilí o cílenost opatření v sociálním zabezpečení 53

ČÁST B. SYSTÉMY SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ 54

Kapitola 7. Základní systémy sociálního zabezpečení 55

7.1 Typy základních systémů sociálního zabezpečení 55
7.2 Hlavní principy základních systémů 56
7.2.1 Univerzalita 56
7.2.2 Uniformita (rovnost) 57
7.2.3 Komplexnost (úplnost) 57
7.2.4 Adekvátnost (přiměřenost) 57
7.2.5 Garance (zaručenost) 58
7.2.6 Participace (účast) 58
7.3 Peněžní dávky v základních systémech 58
7.4 Metody financování v základních systémech 60
7.5 Statistické charakteristiky systémů 61
7.5.1 Demografické charakteristiky: 61
7.5.2 Makroekonomické charakteristiky: 61
7.5.3 Nejčastější systémové charakteristiky 61

Kapitola 8. Doplňkové systémy 63

8.1 Místo doplňkových systémů v sociálním zabezpečení 63
8.2 Vztah doplňkových systémů k základnímu systému 63
8.2.1 Vedle základního systému 63
8.2.2 Nad rámec základního systému 64
8.3 Základní principy doplňkových systémů 64
8.4 Metody financování doplňkových systémů 64
8.5 Základní prvky provozování doplňkového systému 65
8.5.1 Vznik 65
8.5.2 Správa 66
8.5.3 Finanční plán 66
8.5.4 Dávkový plán 67
8.6 Úloha státu ve vztahu k doplňkovým systémům 69
8.7 Doplňkové systémy a komerční pojištění 71

Kapitola 9. Sociální pomoc 72

9.1 Pojetí 72
9.2 Dávky sociální péče 74

Kapitola 10. Sociální služby **77**
10.1 Poslání sociálních služeb 77
10.1.1 Stav hmotné nouze 77
10.1.2 Stav sociální nouze 77
10.1.3 Cíl sociální pomoci 78
10.2 Historické vývojové formy sociálních služeb 78
10.3 Povaha sociálních služeb 80
10.4 Subjekty sociálních služeb 80
10.4.1 Občan 80
10.4.2 Rodina 81
10.4.3 Zájmové občanské sdružení 81
10.4.4 Dobročinné občanské sdružení 82
10.4.5 Mezinárodní humanitární organizace 82
10.4.6 Obec 82
10.4.7 Stát 83
10.5 Zdroje financování sociálních služeb 83
10.5.1 Úhrada od občana 84
10.5.2 Úhrada státem 84
10.5.3 Vztah státu a obce. Úhrada od obcí 84
10.5.4 Vztah státu (obce) k nestátnímu subjektu 85
10.5.5 Vztah státu a soukromého občana poskytujícího sociální služby 86
10.5.6 Dary (dotace) 87
10.6 Typologie sociálních služeb 87
10.6.1 Sociální poradenství 87
10.6.2 Provizorní, prozatímní nebo dočasné ubytování 88
10.6.3 Denní pobyty 89
10.6.4 Stravování 90
10.6.5 Pečovatelské služby („Home care“) 90
10.6.6 Krizová centra 91
10.6.7 Zařízení pro občany společensky nepřizpůsobené 91
10.6.8 Komunity 92
10.6.9 Sociálně právní ochrana 92
10.6.10Ústavní sociální péče 92
10.7 Aktuální vývojové trendy sociálních služeb 93

ČÁST C. SOCIÁLNÍ UDÁLOSTI V SOCIÁLNÍM ZABEZPEČENÍ 94

Kapitola 11. Pojetí sociální události 95

Kapitola 12. Zabezpečení zdraví a zdravotně postižených 98
12.1 Zabezpečení zdraví - zdravotní pojištění 98
12.1.1 Pojem, pojetí a geneze pojišťování zdraví 98
12.1.2 Systém zdravotního pojištění a typy zdravotnických soustav 99
12.1.3 Způsoby financování zdravotní péče 101
12.1.4 Cíle zabezpečení zdraví v mezinárodním kontextu 104
12.2 Zabezpečení při dočasné pracovní neschopnosti 105
12.2.1 Pojem 105
12.2.2 Osobní rozsah; účast na nemocenském pojištění 106
12.2.3 Sociální události 108
12.2.4 Věcný rozsah. Nemocenské 109
12.2.5 Podmínky vzniku nároku 109
12.2.6 Rozsah nároku 111

12.2.7 Podmínky trvání nároku 113
12.2.8 Promlčení 114
12.2.9 Realizace dávkových nároků 115
12.3 Zabezpečení při pracovních úrazech a nemocech z povolání 117
12.3.1 Obecné vymezení problému 117
12.3.2 Stručný historický přehled 118
12.3.3 Základní definice 119
12.3.4 Základní schéma systému úrazového pojištění 120
12.3.5 Základní problémové otázky 123
12.4 Invalidita a zabezpečení invalidních osob 131
12.4.1 Pojem invalidity 131
12.4.2 Koncepce invalidity 133
12.4.3 Zabezpečení invalidních osob 134
Kapitola 13. Zabezpečení rodiny 137
13.1 Koncepce a cíle zabezpečení rodiny 137
13.2 Nástroje rodinné politiky v tržních ekonomikách průmyslově vyspělých zemí 139
13.2.1 Dávky sociálního pojištění 139
13.2.2 Means-tested dávky 139
13.2.3 Universální dávky 139
13.3 Hlavní modely sociálního zabezpečení a jejich základní tendence v zabezpečení rodin 140
13.3.1 Anglo-skandinávský (chudinský) model 140
13.3.2 Německo - italský (pojišťovací) model 140
13.3.3 Solidární model 141
13.3.4 Liberální model 142
13.3.5 Ruský model 143
13.4 Zabezpečení žen v těhotenství a mateřství 143
13.4.1 Mateřská dovolená a hmotné zabezpečení při ní 143
13.4.2 Další mateřská dovolená, resp. rodičovská dovolená a hmotné zabezpečení při ní 144
13.4.3 Dávky při narození dítěte 146
13.5 Hmotné zabezpečení rodin s dětmi 146
13.5.1 Rodinné přídavky 146
13.5.2 Specifické dávky rodinám se závislými dětmi 148
13.6 Zabezpečení pozůstalých 149
Kapitola 14. Zabezpečení starých občanů 152
14.1 Stáří a stárnutí 152
14.1.1 Stárnutí jako biologický proces 152
14.1.2 Stárnutí a nemoc 153
14.1.3 Stáří a pracovní schopnost 154
14.1.4 Stáří a potřeby lidí 154
14,1.5 Doba stáří 154
14.1.6 Gerontologie 156
14.1.7 Geneze 156
14.2 Společenské zabezpečení ve stáří a jeho formy 157
14.2.1 Povaha společenského zabezpečení. 157
14.2.2 Formy zabezpečení 157
14.2.3 Vztah invalidního a starobního důchodu 158
14.2.4 Vztah starobního a vdovského důchodu 159

14.3 Důchodový věk 159
14.3.1 Společenská konvence 159
14.3.2 Koncepce při stanovení důchodového věku 160
14.3.3 Presumpce výsluhy 160
14.3.4 Důchodový věk a doba započitatelné činnosti 160
14.3.5 Různé důchodové věky 161
14.3.6 Zvýhodněné postavení žen 162
14.3.7 Pracovní kategorie 162
14.3.8 Plný starobní důchod 162
14.4 Podmínky vzniku nároku na starobní důchod (dávkové schéma) 163
14.5 Výše starobního důchodu (dávková formule) 164
14.6 Změna výše starobního důchodu po vzniku nároku a podmínky trvání nároku 164
14.6.1 Přesluhování 164
14.6.2 Souběh s jiným důchodem 165
14.7 Ostatní peněžní důchody 165
14.8 Služby pro staré občany 165

Kapitola 15. Zabezpečení v nezaměstnanosti 167

15.1 Geneze ochrany pro případ nezaměstnanosti 167
15.2 Věcný rozsah zabezpečení v nezaměstnanosti 169
15.3 Osobní rozsah zabezpečení v nezaměstnanosti 171
15.4 Podmínky vzniku nároku na zabezpečení v nezaměstnanosti 173
15.5 Čekací doba 175
15.6 Výše dávek ze zabezpečení v nezaměstnanosti 176
15.7 Karenční doba 177
15.8 Maximální doba poskytování dávek 178
15.9 Zamítnutí, odnětí, suspenze a redukce nároku na plnění 180

Kapitola 16. Zabezpečení chudých a dezintegrovaných 184

16.1 Pojem chudoby 184
16.1.1 Absolutní chudoba 184
16.1.2 Relativní chudoba 184
16.2 Stanovení úrovně spotřeby 185
16.3 Měření hranice chudoby 185
16.4 Životní minimum 186
16.5 Sociální pomoc dezintegrovaným občanům 188
16.5.1 Vymezení pojmu 188
16.5.2 Cíl sociální pomoci 188
16.5.4 Dezintegrace a chudoba 189
16.5.5 Formy a metody sociální pomoci společensky nepřizpůsobeným . 190
16.5.6 Poradenství a sociální práce 190
16.5.7 Azylová péče 191
16.5.8 Ambulantní péče, informace, výchova 192
16.5.9 Subjekty sociální pomoci společensky nepřizpůsobeným 192

ČÁST D. PRÁVO SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ 193

Kapitola 17. Lidská práva v sociálním zabezpečení 193

17.1 K pojetí lidských práv 193
17.1.1 Povaha lidských práv 193

17.1.2 Závislost úrovně lidských práv na podmínkách života 194
17.1.3 Členění základních lidských práv 195
17.2 Geneze základních lidských práv 196
17.3 Internacionalizace lidských práv 198
17.3. 1 Pronikání mezinárodního práva do vnitrostátních úprav sociálních práv 198
17.3.2 K zárukám sociálních práv v pracovním právu 199
17.3.3 Všeobecná deklarace lidských práv 200
17.3.4 Mezinárodní pakty o lidských právech 200
17.3.5 Sociální charta Rady Evropy (z 18. října 1961) 202
17.3.6 Sociální charta Evropského společenství (z 9. prosince 1989) 204

Kapitola 18. Prameny práva sociálního zabezpečení 205

18.1 Subjektivní právo na sociální zabezpečení 205
18.2 Právní předpisy o sociálním zabezpečení 205
18.3 Mezinárodní prameny práva sociálního zabezpečení 207
18.3.1 Dokumenty OSN 207
18.3.2 Dokumenty Rady Evropy 209
18.3.3 Mezinárodní smlouvy 210
18.3.4 Smlouvy mezi určitými státy a určitými mezinárodními organizacemi 210
18.3.5 Právo Evropského společenství jako zdroj práva sociálního zabezpečení 210
18.3.6 Kolektivní vyjednávání na evropské úrovni 211
18.4. Působnost práva sociálního zabezpečení 212
18.4.1 Osobní působnost 212
18.4.2 Věcná působnost 213
18.4.3 Prostorová působnost 213
18.4.4 Časová působnost 213
18.5 Výklad práva sociálního zabezpečení 214

Kapitola 19. Právní poměry v sociálním zabezpečení 215

19.1 Obecně o právních poměrech v sociálním zabezpečení 215
19.2 Geneze 215
19.3 Právní základ 218
19.4 Formy realizace 220
19.5 Prvky právních poměrů 221
19.6 Právní poměry z hlediska zabezpečených osob 222
19.7 Věcný rozsah 224
19.8 Vznik, změny a skončení právních poměrů sociálního zabezpečení 225
19.9 Klasifikace právních poměrů sociálního zabezpečení 227
19.10 Nové pojetí 227